

GEMEENTE SMALLINGERLAND	
DATUM	19 DEC. 2000
STUKNR.	0006544
SECTOR	OW AFD. grv - sdb
OPM.	

	advies	spoed	burg.	secr.

Gemeente Smallingerland
T.a.v. de heer I. Pultrum
Postbus 10.000
9200 HA DRACHTEN

Uw kenmerk : -
Ons kenmerk : OVR/DSM/001556
Project : 018800 De Wilgen, De Sanding
Datum : 14 december 2000
Betreft : Advies Stichting

Geachte heer Pultrum,

Naar aanleiding van het overleg en besluitvorming binnen het bestuur van de Stichting over de vraagstelling van de Vereniging van Eigenaren De Sanding om alvast deel te kunnen nemen in het bestuur van de Stichting, hebben wij gemeend onze juridisch adviseur een advies te laten uitbrengen over:

- de in de voorlaatste en laatste vergadering van het bestuur besproken mogelijkheden met betrekking tot de eventuele verlenging van de termijn van 5 jaar waarbinnen de onder het beheer van de Stichting vallende (vaar)wateren en het natuurontwikkelingsgebied door Vastgoed de Friesche Wouden b.v. aan de gemeente moeten worden overgedragen;
- de situatie met betrekking tot de benoeming van de bestuursleden van de Stichting nadat de (bovengenoemde) overdracht heeft plaatsgevonden.

Naar de inhoud van de brief/het advies mogen wij u verwijzen.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,
Wind Groep

O
projectmanager vastgoed

Behandeld door : -
Bijlagen : Brief /advies Houthoff Buruma d.d. 23-11-00 aan Wind Groep
Kopie intern : HWI/MIJ
Kopie extern : -

Wind Groep BV

Burg. Wuiteweg 31-37
Postbus 160
9200 AD Drachten

Tel. (0512) 571 471
Fax (0512) 523 192

KvK Leeuwarden nr. 01046907 / BTW identificatienr. NL 005942160 B04
Bank: ABN/AMRO te Leeuwarden rekeningnummer 21.59.11.784

Op alle opdrachten zijn van toepassing de Standaardvoorwaarden Rechtsverhouding opdrachtgever-architect, de Standaardvoorwaarden van de BNA, waarin opgenomen een arbitraal beding; zoals deze zijn gedeponeerd ter Griffie van de Arrondissementsrechtbank te Amsterdam

6.2

Wind Groep B.V.
t.a.v. de heer [REDACTED]
Postbus 160
9200 AD DRACHTEN

[REDACTED]
Advocaat
T 020 – 5772379
F 020 – 5772708
E [REDACTED]@houthoff.nl

Amsterdam, 23 november 2000

Onze ref.: 40\102385\00008-642.nbc6\pas

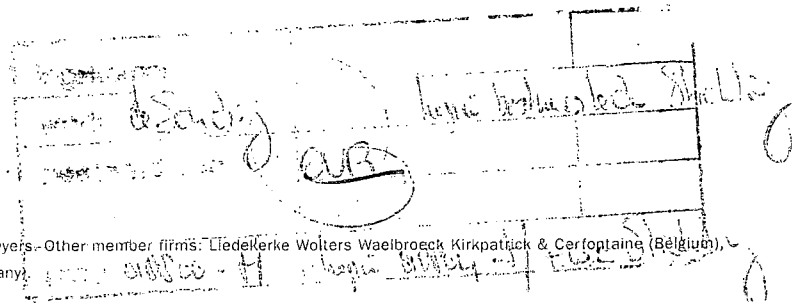
Inzake: Stichting Beheer van Natuur en Water in De Sanding; overdracht vaarwater en natuurontwikkelingsgebied

Geachte heer [REDACTED]

U verzocht mij een advies uit te brengen met betrekking tot:

- a) de vraag of er risico's aanwezig zijn, indien door de gemeente en Vastgoed De Friesche Wouden besloten zou worden om de termijn van 5 jaar, waarbinnen de openbare vaarwateren en het natuurontwikkelingsgebied door Vastgoed De Friesche Wouden aan de gemeente moeten worden overgedragen, zou worden verlengd, en
- b) wat de situatie is met betrekking tot de benoeming van de bestuursleden van de Stichting Beheer van Natuur en Water in De Sanding (de Stichting) nadat door Vastgoed De Friesche Wouden de betreffende vaarwateren en het betreffende natuurontwikkelingsgebied aan de gemeente zijn overgedragen. Daarbij rijst dan de vraag of de statuten van de Stichting op dat onderdeel nog zouden kunnen worden gewijzigd, en in het bijzonder of daaraan bepaalde risico's zijn verbonden.

Aan dat verzoek voldoe ik gaarne en onderstaand breng ik het volgende onder uw aandacht:

Houthoff Buruma is a member of The Conference of European Lawyers. Other member firms: Liedekerke Wolters Waelbroeck Kirkpatrick & Cerfontaine (Belgium), Siméon & Associés (France), Wessing & Berenberg-Gossler (Germany).

Houthoff Buruma is een maatschap van besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid. De algemene voorwaarden van Houthoff Buruma, waarin een beperking van aansprakelijkheid is opgenomen, zijn op alle opdrachten van toepassing. Een lijst van vennoten en de algemene voorwaarden worden op verzoek toegezonden. Houthoff Buruma is a professional partnership, consisting of private companies having limited liability. Houthoff Buruma's general terms and conditions, which include a limitation of liability, are applicable to all work performed. A list of partners and a copy of the general terms and conditions are available on request.

Ad a)

1. In artikel 5.4 van de Projectovereenkomst inzake De Sanding is het volgende bepaald:

"Uiterlijk 5 jaar nadat het in dit artikel bedoelde water en natuurontwikkelingsgebied door Vastgoed is gerealiseerd, zal de eigendom daarvan door Vastgoed om niet aan de gemeente worden overgedragen."

Waar bedoeld gebied op 7 mei 1997 was gerealiseerd, zijn de gemeente en Vastgoed De Friesche Wouden er derhalve contractueel toe gehouden medewerking te verlenen aan een overdracht van bedoeld gebied op uiterlijk 6 mei 2002.

2. Afgezien van het gestelde in onderdeel 5 hierna, bestaat de mogelijkheid dat de gemeente en Vastgoed De Friesche Wouden overeenkomen om bedoelde termijn te verlengen. Een dergelijke verlenging moet evenwel worden beschouwd als een wijziging van de Projectovereenkomst. Waar de gemeenteraad destijds tot het aangaan van die overeenkomst heeft besloten, zal de gemeenteraad ook moeten worden gevraagd met een dergelijke wijziging van de Projectovereenkomst in te stemmen. Anders bestaat het risico dat de betreffende wijziging van de Projectovereenkomst niet rechtsgeldig is.
3. In artikel 6 lid 4 van de met de kopers van kavels in De Sanding tot stand gebrachte koopovereenkomsten wordt - met betrekking tot de "oplevering en beheer van het openbaar water en het natuurgebied" - ook verwezen naar het bepaalde in artikel 5 van de projectovereenkomst. In artikel 4 lid 4 van de akten, waarbij bedoelde kavels werden geleverd, is terzake nog het volgende bepaald:

"Voorzover hier van belang, maakt daarvan onderdeel uit de bepaling dat de verkoper (te weten: Vastgoed) binnen 5 jaar na de aanleg van het plan De Sanding aan de gemeente Smallingerland "om niet" dient over te dragen de rondom de woongebieden gelegen wateren en natuurgebieden, die een openbare bestemming hebben."

Aldus zijn de kopers van de betreffende kavels expliciet op de hoogte gebracht van bedoelde 5 jaar-termijn, zij het dat de ingangsdatum van die termijn hen misschien niet bekend is. Dat zou door de kopers echter te achterhalen zijn.

4. Ook in de considerans van de statuten van de Stichting Beheer van Natuur en Water in De Sanding wordt genoemde 5 jaar-termijn expliciet vermeld.
5. Waar bedoelde termijn van 5 jaren expliciet is aangegeven in de koopovereenkomsten en de leveringsakten, zou eventueel kunnen worden betoogd dat de bepaling in de Pro-

jectovereenkomst dat uiterlijk 5 jaar nadat het water en natuurontwikkelingsgebied door Vastgoed De Friesche Wouden zijn gerealiseerd, de eigendom daarvan om niet aan de gemeente zal worden overgedragen, is te beschouwen als een zogenaamd "beding ten behoeve van een derde", welk beding de kopers van kavels - in het kader van de ondertekening van de koopovereenkomsten en leveringsakten - ook hebben geaccepteerd. Indien dat zou moeten worden aangenomen, dan is voor een verlenging van de 5 jaar-termijn ook de instemming van de betreffende kopers vereist. Een gemaakt en geaccepteerd derdenbeding kan immers niet zonder instemming van de "derde" worden gewijzigd. Hoewel het uiteraard niet voor 100% zeker is dat de Projectovereenkomst op het onderdeel van de 5 jaar-termijn valt te beschouwen als ook een (derden-)beding ten behoeve van de kopers van kavels, kan niet worden uitgesloten dat zulks in rechte wordt aangenomen. In die zin is het dan ook niet zonder risico, indien de gemeente en Vastgoed De Friesche Wouden zonder instemming van de kopers zouden besluiten bedoelde termijn van 5 jaar te verlengen.

Ad b

6. Zolang de vaarwateren en het natuurontwikkelingsgebied in het gebied De Sanding nog niet door Vastgoed De Friesche Wouden in eigendom zijn overgedragen aan de gemeente, geldt ingevolge artikel 4, de leden 1 en 2 van de statuten van de Stichting een regeling voor de benoeming van bestuursleden, daaruit bestaande dat drie leden - van de maximaal 5 bestuursleden - worden benoemd door Vastgoed De Friesche Wouden en twee leden door de gemeente. Nadat bedoelde vaarwateren en bedoeld natuurontwikkelingsgebied in eigendom zijn overgedragen en onder de voorwaarde dat tenminste 50% van de eigenaren van het totale aantal bouw kavels/woonhuizen in het gebied De Sanding lid is van die vereniging, worden alle bestuursleden benoemd door de gemeente, waarbij echter voor de benoeming van twee bestuursleden door de Vereniging van Eigenaren De Sanding een voordracht aan de gemeente kan worden gedaan. Uit de considerans van de statuten van de Stichting blijkt dat het hier om een "bindende" voordracht gaat.
7. De statuten van de Stichting maken het mogelijk dat deze worden gewijzigd. Het besluit tot een dergelijke statutenwijziging moet worden genomen door het bestuur in een vergadering, waarin alle bestuursleden aanwezig of vertegenwoordigd zijn, en dient plaats te vinden met algemene stemmen. Alsdan mogen binnen het bestuur ook geen vacatures bestaan. Voorts behoeft een besluit, waarbij de statuten van de Stichting worden gewijzigd, de goedkeuring van de gemeenteraad. Dit alles is bepaald in artikel 11 van de statuten van de Stichting. Daarbij doet het niet terzake of een statutenwijziging plaatsvindt vóór of na de overdracht van de eigendom van de vaarwateren en het natuurontwikke-

lingsgebied aan de gemeente.

8. Indien een statutenwijziging zou behelsen dat het recht van de Vereniging van Eigenaren De Sanding wordt gewijzigd om - ná de eigendomsoverdracht van de vaarwateren en het natuurontwikkelingsgebied - een bindende voordracht voor de benoeming van twee bestuursleden aan de gemeente te doen, dan valt bepaald niet uit te sluiten dat een dergelijk besluit - op een daartoe door de Vereniging bij de Rechtbank in te stellen vordering - door de Rechtbank wordt vernietigd. Immers, artikel 2:15 lid 1 van het Burgerlijk Wetboek (BW) bepaalt dat een besluit van een orgaan van een rechtspersoon vernietigbaar is wegens strijd met wettelijke of statutaire bepalingen die het totstandkomen van besluiten regelen, of wegens strijd met de redelijkheid en billijkheid die door artikel 2:8 BW wordt geëist. In artikel 2:8 lid 1 BW is bepaald dat een rechtspersoon en degenen die krachtens de wet en statuten bij zijn organisatie zijn betrokken, zich als zodanig jegens elkaar moeten gedragen naar hetgeen door redelijkheid en billijkheid wordt gevorderd. Artikel 2:8 lid 2 BW bepaalt dat een tussen hen krachtens wet, gewoonte, statuten, reglementen of besluit geldende regel niet van toepassing is voorzover dit in de gegeven omstandigheden naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zou zijn. Een dergelijke vordering tot vernietiging bij de Rechtbank moet worden ingesteld binnen een jaar nadat aan het betreffende besluit voldoende openbaarheid is gegeven, of de belanghebbende die het betreffende besluit wil aantasten, hiervan op de hoogte is gesteld of het betreffende besluit kende. Gelet op haar recht om - na de eigendomsoverdracht van de vaarwateren en het natuurontwikkelingsgebied - een bindende voordracht te doen voor de benoeming van twee bestuursleden, kan de Vereniging ten deze als een bij de (organisatie van de) Stichting betrokken belanghebbende worden aangemerkt. Het - "in het zicht" van de eigendomsoverdracht van de vaarwateren en het natuurontwikkelingsgebied - de Vereniging ontnemen van haar recht om een bindende voordracht voor de benoeming van twee bestuursleden te doen, zou door de Rechtbank kunnen worden aangemerkt als een handeling die strijdig is met de redelijkheid en billijkheid.
9. Indien derhalve thans door het (huidige) bestuur van de Stichting zou worden besloten om de statuten te wijzigen op het onderdeel van het door de Vereniging doen van een bindende voordracht voor de benoeming van twee bestuursleden, dan geldt daarvoor niet alleen dat alle leden van het bestuur van de Stichting een dergelijk besluit moeten onderschrijven en dat bedoeld besluit door de gemeenteraad moet worden goedgekeurd, maar bestaat ook het risico dat een dergelijk besluit op vordering van de Vereniging door de Rechtbank zal worden vernietigd wegens strijd met de redelijkheid en billijkheid, die de Stichting tegenover de Vereniging in acht heeft te nemen. In het bijzonder ook gelet op laatstbedoeld risico rijst dan ook de vraag of het verstandig is dat het

bestuur van de Stichting thans een besluit in vorenbedoelde zin zou nemen.

10. Indien en zodra de vaarwateren en het natuurontwikkelingsgebied door Vastgoed de Friesche Wouden aan de gemeente zijn overgedragen, ontstaat in verband daarmee (van rechtswege) een vacature in het bestuur. Immers, artikel 4 lid 3 van de statuten van de Stichting bepaalt dat het lidmaatschap van de drie door Vastgoed De Friesche Wouden benoemde bestuursleden alsdan zal zijn beëindigd. In de dan ontstane vacatures binnen het bestuur van de Stichting zal binnen twee maanden moeten worden voldaan, en voor de benoeming door de gemeente van twee van die nieuwe bestuursleden geldt dan de regeling dat de Vereniging daartoe een bindende voordracht aan de gemeente kan doen. Zolang in die vacatures binnen het bestuur niet is voorzien, kan ook geen statutenwijziging plaatsvinden, en wel omdat artikel 11 lid 1 van de statuten bepaalt dat van een statutenwijziging geen sprake kan zijn, indien binnen het bestuur van de Stichting enige vacature bestaat.
11. Naast bovengenoemde statuten zijn voorts de koopovereenkomst en de akte van levering van belang, waarbij woningbouwkavels door Vastgoed de Friesche Wouden aan de betreffende kopers zijn verkocht, respectievelijk geleverd. Art. 18 lid 4 van de koopovereenkomst en de akte van levering bepaalt dat een vereniging door de eigenaren van de woningbouwkavels kan worden opgericht, "tot doelstelling waarvan kan behoren het aanwijzen van een eigenaarsparticipatie in het bestuur van de stichting". Waar de stichting is opgericht en in de statuten ervan is vastgelegd dat de vereniging - na de eigendomsoverdracht van de vaarwateren en het natuurontwikkelingsgebied - de bevoegdheid heeft aan de gemeente een bindende voordracht te doen voor de benoeming van twee bestuursleden van de stichting, zou voorts kunnen worden gesteld dat Vastgoed De Friesche Wouden tegenover de eigenaren, c.q. de vereniging wanprestatie pleegt, indien "haar" bestuursleden in het stichtingsbestuur zouden medewerken aan een wijziging van de statuten van de stichting waarbij bedoeld "bindende voordrachtsrecht" van de vereniging teniet wordt gedaan. Het bepaalde in art. 18 lid 4 van de koopovereenkomst en de akte van levering zou tevens het oordeel van de rechter kunnen versterken dat sprake is van een handeling die strijdig is met de redelijkheid en billijkheid, als hiervoor in onderdeel 3 bedoeld, te weten het geval waarin de vereniging zich op de voet van artikel 2:15 lid 1 BW tot de rechter wendt met een verzoek om nietigverklaring van een statutenwijziging van de stichting, waarbij het "bindende voordrachtsrecht" van de vereniging voor twee bestuursleden teniet wordt gedaan.

Gelet op het hiervoor gestelde ontraad ik dan ook om mee te werken aan een wijziging van de statuten van de stichting, waarbij het recht van de vereniging om de gemeente een bindende voordracht te doen voor de benoeming van twee bestuursleden van de stichting, te niet wordt gedaan.

Ik hoop u met het hiervoor gestelde voorlopig voldoende te hebben geïnformeerd. Tot het geven van een nadere toelichting ben ik uiteraard gaarne bereid. Uw reactie wacht ik af.

Met vriendelijke groet,

GEMEENTE SMALLINGERLAND	
DATUM	12/12/2001
STUKNR.	0106626
SECTOR	OW AFD. Gv. Sd. B.
OPM.	

Stichting

beheer van natuur en water
in de Sanding

	advies	spoed	burg.	secr.

Aan het college van
burgemeester en wethouders van de gemeente Smallingerland
Postbus 10000
9200 HA DRACHTEN

Uw kenmerk : -
Ons kenmerk : OVR/SWI/011321
Project : 018804 De Wilgen, De Sanding Stichting
Datum : 19 november 2001
Betreft : Rapportage Stichting

Geacht college,

Binnenkort eindigt de overgangsperiode waarin het bestuur van onze stichting wordt gevormd door vertegenwoordigers van de gemeente en Vastgoed de Friesche Wouden.

In het kader van de daarmee samenhangende eigendomsoverdracht van het thans nog in eigendom zijnde gebied van Vastgoed de Friesche Wouden binnen de Sanding en de gemeente is binnen het huidige bestuur de behoefte ontstaan de gevolgen van de aanleg van de Sanding c.q. de wisselwerking tussen het wonen en het recreatief mede gebruik enerzijds en de invloed op de natuurontwikkeling anderzijds te evalueren. De eerste resultaten mogen blijken uit het hierbij gevoegd rapport van Landschapsbeheer Friesland, de instantie die thans belast is met de uitvoering van de op natuur gerichte beheer- en onderhoudswerkzaamheden.

Mede op basis van de in de afgelopen jaren opgedane ervaringen wordt door het Stichtingsbestuur thans ook gezocht naar een praktische synchronisatie van de taken en verplichtingen van de Stichting en die van de dienst openbare werken.

Wij hopen u met deze informatie van dienst te zijn geweest.

Met vriendelijke groet,
Stichting beheer van natuur en water in de Sanding

H. Wind
voorzitter

Behandeld door : dhr. [redacted]
Bijlagen : Tussenrapportage beheer de Sanding LBF oktober 2001 (3x)
Kopie intern : HWI/OVR
Kopie extern : Bestuursleden van de Stichting

p.a. Wind Groep
Burg. Wuiteweg 31-37
9203 KA DRACHTEN

Tel. (0512) 671 471
Fax (0512) 523 192

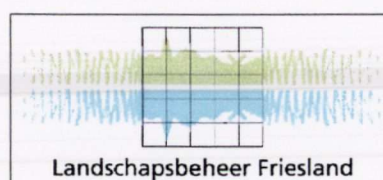
Friesland Bank rek. nr. 29.79.19.474
K.v.K. Friesland nr. 41005546

TUSSENRAPPORTAGE

beheer De Sanding

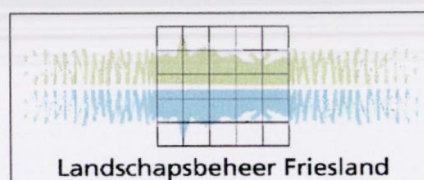
Beetsterzwaag, oktober 2001

TUSSENRAPPORTAGE

beheer De Sanding

Beetsterzwaag, oktober 2001

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Hoofdstuk 1: Inleiding	4
Hoofdstuk 2: Analyse van het gebied	5
2.1: Beginsituatie	5
2.2: Maatregelen en werkzaamheden	6
2.3: Huidige situatie	8
2.4: Functies van het gebied	10
2.4.1: Wisselwerking tussen de verschillende functies	14
2.5: Communicatie	14
Hoofdstuk 3: Vervolg beheer	16
3.1: Voortzetting huidig beheer	16
3.2: Inzetten van grazers	16
3.3: Communicatie	17
Hoofdstuk 4: Aanbevelingen	18

Literatuurlijst

Bijlagen

- Bijlage 1: kaartje van het gebied
Bijlage 2: lijst met namen van de gevonden plantensoorten

Samenvatting

Eind jaren '90 is, na bijna 10 jaar van voorbereiding, het woongebied De Sanding aangelegd. Naast wonen is er plaats gemaakt voor recreatie en natuurontwikkeling.

Het natuurontwikkelingsgebied zal zich ontwikkelen tot een half open gebied, waarin zich een gebiedseigen vegetatie zal ontwikkelen die in overeenstemming is met de mogelijkheden die in potentie in het gebied aanwezig zijn. Het zal als het ware ingepast zijn in de omgeving. Het gebied vormt een onderdeel van de Ecologische Verbindingszone, de N 21, die het middenstroomgebied van het Koningsdiep verbindt met de natte en moerasachtige gebieden ten noorden en noordwesten van Drachten.

In 1997 is Landschapsbeheer Friesland ingeschakeld voor de beheerwerkzaamheden in het gebied. Het beheer is globaal gericht op vershraling van het gebied. Er wordt ingespeeld op de ontwikkelingen in het gebied en er wordt gewerkt aan de ontwikkeling van streefvegetaties.

Vergelijkingen van de inventarisatiegegevens uit de beginjaren na de aanleg en van het afgelopen jaar wijzen uit dat er een lichte verschuiving is waar te nemen van de pionierssoorten naar blijvende soorten. De eerste vruchtjes van het vershralingsbeheer.

Naast het uitvoeren van de beheerswerkzaamheden is de communicatie naar de betrokkenen van belang.

Het natuurontwikkelingsgebied De Sanding is een rijk en veelzijdig gebied. Naast natuurontwikkeling vindt er kleinschalige recreatie plaats, zoals fietsen en wandelen, zwemmen, zonnen en spelen (jeugd). Daarnaast worden er op particulier initiatief bijen gehouden en is er een hondenwedstrijd (KNJV) georganiseerd.

Ondanks de plaatsing van waarschuwborden worden in het gebied regelmatig loslopende honden gesignaleerd. Afhankelijk van het in de toekomst te kiezen beheer is het mogelijk deze verschillende functies in het gebied te blijven houden.

Om o.a het draagvlak en de betrokkenheid bij en van de bewoners voor ecologisch beheer te vergroten is er een communicatieplan opgesteld.

Activiteiten die hierin zijn vermeld zijn:

- het opstellen en uitgeven van een nieuwsbrief, één keer per jaar,
- het organiseren van voorlichtingsavonden en excursies, en
- het organiseren van werkdagen.

Deze activiteiten hebben tot nu toe bij een kleine groep positief gewerkt.

Voor de toekomst komen voor het beheer de volgende methoden in aanmerking:

- vervolg huidig beheer door Landschapsbeheer Friesland, waarbij de mogelijkheid bestaat bij de uitvoering de Woudengroep in te schakelen, en
- de inzet van (grote) grazers in gedeelten van het gebied, waarbij aanvullende werkzaamheden nodig blijven.

Belangrijk hierbij is om de ontwikkelingen te blijven volgen en hierop in te spelen met het beheer. Om een duidelijk beeld te krijgen van deze ontwikkelingen is het aan te raden de monitoring uit te breiden naar o.a amfibieën, vogels en vlinders. Tevens is het voortzetten van de jaarlijkse evaluatie over het beheer noodzakelijk. Daarnaast is voortzetting van het communicatiebeleid aan te raden. Dit om de betrokkenheid van de bewoners bij het beheer in het gebied te behouden.

Hoofdstuk 1: Inleiding

Ontwikkeling van natuur in de leefomgeving kan grote invloed uitoefenen op de waarde voor de leefbaarheid van die omgeving. Om hieraan tegemoet te komen en om de geplande Ecologische Verbindingszone vorm te geven is in de nieuwe woonwijk de Sanding naast wonen plaats ingeruimd voor recreatie en natuurontwikkeling. Deze natuurontwikkeling heeft vorm gekregen in een natuurontwikkelingsgebied dat als het ware als een schil om het woon- en watergedeelte ligt.

Na de aanleg van een nieuw gebied treedt door natuurlijke veranderingen in de milieuomstandigheden ook verandering in vegetatie op. Dit proces wordt successie genoemd. Op een nieuw aangelegd terrein verschijnen eerst de pioniersoorten. Later zullen deze vervangen worden door andere plantensoorten. Het eindstadium van deze successie wordt na vele jaren bereikt en wordt climaxstadium genoemd. In het natuurontwikkelingsgebied de Sanding zou dat betekenen dat, wanneer er niet ingegrepen wordt, er bos zou ontstaan. Door middel van het uitvoeren van beheermaatregelen is het mogelijk in te grijpen in dit successieproces. De mens zet dan als het ware de natuur naar zijn hand. Met het uitvoeren van deze beheerwerkzaamheden kan de mens tot op zekere hoogte bepalen welke natuur er in een bepaald gebied gewenst is. Toch kan de mens niet om natuurlijke factoren als bodemsamenstelling, vochtigheidsgraad en voedselrijkdom heen. Met die gegevens als uitgangspunt is het mogelijk om met behulp van beheermaatregelen tot op zekere hoogte de natuurlijke ontwikkeling te sturen.

Het beheer van het natuurontwikkelingsgebied is voor een periode van mei 1997 tot en met mei 2001 uitbesteed aan Landschapsbeheer Friesland. Nu het einde van deze periode nadert is deze rapportage opgesteld als een evaluatie van het reeds uitgevoerde beheer. De beginsituatie wordt genoemd, de wisselwerking tussen het wonen en het recreatief gebruik enerzijds en het natuurontwikkelingsgebied anderzijds komt aan bod en de invloeden die de verschillende functies op elkaar hebben.

Hoofdstuk 2 van deze rapportage geeft een analyse van het gebied, waarin een beschrijving is te vinden van de beginsituatie tot de huidige situatie en van alle activiteiten die er tot nu toe zijn uitgevoerd. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op het vervolgbeheer. Tenslotte geeft hoofdstuk 4 enkele aanbevelingen.

Hoofdstuk 2: Analyse van het gebied

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de geschiedenis van het gebied. U vindt hierin een kort chronologisch overzicht van de aanleg, inrichting en verdere ontwikkelingen. Tevens komen de nevenfuncties aan bod en de wisselwerking tussen deze functies en het natuurontwikkelingsgebied. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met het onderdeel communicatie, een belangrijk aspect in het gehele proces.

2.1. Begin situatie

Begin jaren '90 is er een start gemaakt met de planontwikkeling van de nieuwe woonwijk 'De Sanding', die gesitueerd zou worden aan de westkant van Drachten.

Voordat met de aanleg werd begonnen bestond het gebied uit weiland, waarop redelijk intensief werd geboerd. In de jaren '70 van de vorige eeuw is er door de bedijking van o.a de Smalle Easterzanding en het Gaasterdiep een eind gekomen aan de jaarlijkse inundaties die tot die tijd 's winters altijd plaatsvonden. Door de inpoldering werd het gebied geschikt voor de landbouw en liepen de natuurlijke waarden van het gebied terug. Daarvoor was het gebied in het voorjaar geel van de Dotterbloemen en later paars van de Pinksterbloemen; deze planten kwamen begin jaren '90 nog voor langs de greppels in het gebied en verspreid in de weilanden. Ook kwamen er weidevogels voor, zoals Kievieten, Grutto's en Tureluurs.

Langs de jachthaven en over de dijk langs het Gaasterdiep en de Smalle Easterzanding liep een fietspad, die bij Smalle Ee op de doorgaande weg naar de Veenhoop uitkwam. Van deze route werd destijds veel gebruik gemaakt. Daar waar het fietspad aan het eind van de Nieuwe Drait een bocht naar het westen maakte langs het Gaasterdiep was tot eind jaren '80 in het voorjaar een arena of baltsplaats van Kemphanen.

In de Sanding is naast wonen ruimte gecreëerd voor recreatie en natuurontwikkeling. Waterrecreatie neemt een grote plaats in. Om tegemoet te komen aan andere vormen van kleinschalige recreatie zijn in het natuurontwikkelingsgebied, dat ten westen, zuiden en oosten van de woonlocatie is gelegen, fiets- en wandelpaden aangelegd. Het fietspad in de westelijke zone van het gebied sluit aan op de bestaande route langs de Smalle Easterzanding. Bij de ontwikkeling van het plan is een belangrijk uitgangspunt geweest dat het gebied landschappelijk ingepast zou worden in de omgeving. Daarnaast zou het natuurontwikkelingsgebied onderdeel gaan vormen van de Ecologische verbindingszone, de N21 die het Koningsdiep met het moeras- en watergebied ten noorden en westen van Drachten verbindt. Naast het hierboven genoemde uitgangspunt is een belangrijke doelstelling van het natuurontwikkelingsgebied dat er gestreefd wordt naar het ontwikkelen van een vegetatie die in overeenstemming is met de mogelijkheden die in potentie in het gebied aanwezig zijn.

Aan de inrichting en aanleg van het natuurontwikkelingsgebied ligt een speciaal daarvoor opgesteld Groenplan ten grondslag. (LB&P, ecologisch adviesbureau, 1996.) Dit plan geeft:

- een uitwerking van de natuurfunctie en het doorvertalen van die functie naar de inrichting van het terrein,
- een uitwerking van de uitvoeringsaspecten en
- een beschrijving van beheermaatregelen.

Op basis van het Groenplan is aan Landschapsbeheer Friesland opdracht verleend tot de uitvoering van het beheer waarbij de volgende uitgangspunten worden gehanteerd:

- een beheer waarbij de ontwikkelingen in het gebied gevolgd worden en waarbij ingespeeld wordt op deze ontwikkelingen,
- monitoring/rapportage van de ontwikkelingen,
- signalering van nadelige ontwikkelingen en
- informatie verstrekken aan de bewoners waardoor er een grotere betrokkenheid voor het natuurontwikkelingsgebied en het toegepaste beheer bij de bewoners ontstaat. (Dit communicatieonderdeel wordt nader uitgewerkt in paragraaf 2.5.)

Vervolgens is door Landschapsbeheer Friesland in aanvulling op het Groenplan een Beheerplan opgesteld. Doel van dat plan is o.a. om een analyse te geven over de aanleg en de uitvoering van het Groenplan.

Bij dit onderzoek zijn de volgende conclusies naar voren gekomen:

- Omdat er tijdens het opstellen van het Groenplan onvoldoende informatie voorhanden was om de intensiviteit van het recreatief medegebruik te bepalen is in het Groenplan hiermee te weinig rekening gehouden. Het verstorend effect van het recreatieve medegebruik heeft een negatieve invloed op de ontwikkeling van enkele zeldzame streefvegetaties.
- Om bij de planaanleg een gesloten grondbalans te verkrijgen, is overtollige voedselrijke grond uit het gebied weer verwerkt op andere plaatsen in het terrein. Deze grondverplaatsingen hebben een verrijkend effect op de vegetatieontwikkeling. Verder zijn daardoor op enkele plaatsen grote niveauverschillen in het gebied ontstaan. Dit vraagt een intensiever beheer dan in eerste instanties gepland is. Tevens zijn hierdoor enkele plaatsen moeilijk tot niet bereikbaar met onderhoudsmaterieel.

Aan de hand van deze conclusies zijn, enkele zeldzame streefvegetaties, zoals de pioniersvegetatie voor voedselarme plassen, losgelaten. Bij dit besluit heeft meegespeeld dat het in stand houden van bovengenoemde vegetatie zeer arbeidsintensief is. Tevens zijn er bij twee terreingedeelten herinrichtingswerkzaamheden uitgevoerd. Naast de andere (beheer)werkzaamheden worden deze in de volgende paragraaf besproken.

2.2. Maatregelen en werkzaamheden

In deze paragraaf komen de herinrichtingswerkzaamheden, de verschillende beheermaatregelen, werkdagen en de jaarlijkse evaluatie aan bod. Tevens worden de maatregelen en werkzaamheden besproken die tijdens de afgelopen beheerperiode zijn uitgevoerd. Indien nodig zijn de terreingedeelten op de kaart van bijlage 1 te vinden.

Herinrichtingswerkzaamheden

Het betreft hier:

1. **Het noordwestelijk terreingedeelte** (1 op de kaart.) Het maaiveld van dit terrein is gedeeltelijk weer tot het oude niveau verlaagd, waarbij de vrijgekomen grond in de rand is verwerkt. Hierdoor wordt het terreintje in de winterperiode natter, waardoor de, in eerste instantie, geplande dotterbloemvegetatie meer kans van slagen heeft zich weer te herstellen. Om dit herstel te bevorderen is er een zaaimengsel gezaaid.

2. Zandrug in het oostelijk natuurontwikkelingsgebied (2 op de kaart.)

Deze wal is gelegen aan een nieuw aangelegde watervoerende sloot. De zandrug liep direct vanuit het water vrij stijl omhoog. Door deze inrichting was hij moeilijk te maaien. De oever is aangepast zodat deze wal, minder stijl en minder hoog is geworden. De vrijgekomen grond is ter plaatse verwerkt; het naastliggende wandelpad is verhoogd. Langs het water loopt nu een schouwpad van enkele meters breed. Als het nodig is kan de sloot nu gemakkelijk geschoond worden en de wal kan beter gemaaid worden.

Beheerwerkzaamheden

Daar er bij de aanleg voedselrijke grond in het gebied is verwerkt en de vegetatie daarmee overeen komt, zijn de beheerwerkzaamheden die de afgelopen jaren zijn uitgevoerd gericht op verschraling van het gebied. Verschraling geeft op den duur meer variatie in soortensamenstelling en een bloemrijkere vegetatie te zien, waarin plaats is voor verschillende kruiden en grassen die van voedselarme omstandigheden houden. Ecologisch gezien waardevol door de vele dracht- en waardplanten¹ voor insecten en vlinders.

Concreet houden de werkzaamheden over de afgelopen jaren in:

- Eén à twee maal per jaar maaien en afvoeren van materiaal van de bermen en overige grasachtige vegetatie, waarbij bij enkele deelgebieden (noordelijk gedeelte westelijke oeverstrook en gedeelte zuidelijk gebied), gefaseerd beheer wordt toegepast. Daar waar explosieve groei van de akkerdistel plaatsvindt is de maaifrequentie een keer opgevoerd.
- Het gefaseerd opschonen van de poelen die in de zuidelijke en westelijke oeverzone liggen. Door de poelen open te houden blijven ze geschikt voor het afzetten van eieren door kikkers en amfibieën.
- Gefaseerd riet maaien op de plaatsen die in het gebied liggen.
- Werkzaamheden uitgevoerd tijdens werkdagen. Deze komen later in deze paragraaf aan bod.

Gefaseerd maaien en uitvoeren van onderhoudsmaatregelen is belangrijk, omdat er daardoor een variatie in omstandigheden en ouderdom van de vegetatie ontstaat. Voor de voorkomende amfibieën, vogels en insecten in het gebied is dan het aanbod van voedsel, schuil en voortplantingsmogelijkheden het grootst.

Bij het beheer zijn de volgende problemen opgetreden:

- De reeds genoemde explosieve groei van de akkerdistel heeft tot klachten geleid van de omwonenden. Om hierop in te spelen is een extra maaibeurt uitgevoerd bij de betreffende vegetatie.
- Bij natte zomers is het niet geheel gelukt alle werkzaamheden op tijd uit te voeren. Het terrein was dan te nat voor het materieel. I.v.m insporing is er dan voor gekozen de werkzaamheden uit te stellen.
- Het veelvuldig voorkomen van elzenopslag. Om het halfopen karakter van het gebied te behouden is besloten deze opslag handmatig te verwijderen (o.a. aan de westoever.)
- Door de grote niveauverschillen in het terrein kost het meer tijd de werkzaamheden naar behoren uit te voeren. Daardoor, en door de niveauverschillen in het meest noordelijk gedeelte van de oostelijke zone, is het niet gelukt dat terreingedeelte te maaien.

¹ Drachtplanten zijn planten waarop vlinders, bijen en andere insecten vliegen om hun voedsel (nectar) te halen; op waardplanten zetten vlinders hun eitjes af.

Overige maatregelen en werkzaamheden

Doordat de wijk de Sanding onder De Wilgen valt, kreeg deze buurtschap er in korte tijd veel inwoners bij. In het kader hiervan kreeg Plaatselijk Belang De Wilgen een éénmalige financiële uitkering van de gemeente. Hiervan zijn o.a. wilgenstaken in het natuurontwikkelingsgebied van de Sanding geplant. Het beheer hiervan werd door Landschapsbeheer Friesland opgenomen in de reguliere beheerplanning.

Om broedgelegenheid voor Torenvalken te creëren, is er een torenvalkenkast in de oostelijke zone, tegen de bosstrook geplaatst. Tot nu toe echter zonder broedresultaat.

Werkdagen

Één van de doelstelling van het communicatieplan (zie par. 2.5) is het vergroten van het draagvlak bij de omwonenden en andere betrokkenen voor het natuurlijk groenbeheer dat in het natuurontwikkelingsgebied wordt uitgevoerd. In het kader hiervan zijn enkele werkdagen georganiseerd. Werkzaamheden die tijdens deze werkdagen zijn uitgevoerd waren ter ondersteuning van het reguliere beheer of lagen in het verlengde ervan. In het kader van deze werkdagen zijn de volgende activiteiten georganiseerd:

- Het verzamelen van zwerfvuil, waarbij de gemeente voor een verzamelcontainer heeft gezorgd en voor de afvoer ervan.
- Het verwijderen van elzenopslag uit moeras/rietvegetatie, zodat het betreffende gebied in de winter en de zomer daarop gemakkelijk gemaaid kon worden. Het betrof hier de zuidelijke oeverstrook en een gedeelte in het oostelijke terreingedeelte.
- Het knotten van de wilgenstaken, zodat ze zich voorzichtig kunnen gaan ontwikkelen als knotwilgen.
- Het verwijderen van maaisel van een zandrug in het terrein.

Deze laatste twee werkzaamheden zijn uitgevoerd i.s.m. leden van de K.N.J.V. afd. Friesland. Dit was a.h.w een tegenprestatie voor het organiseren van een hondenwedstrijd, eind september 2000, door hun organisatie in het natuurontwikkelingsgebied. (Zie ook par. 2.4.)

2.3. Huidige situatie

Het inrichten van een gebied brengt altijd verstoring met zich mee. Deze verstoring is terug te vinden in de vegetatie die er verschijnt. De soortensamenstelling is o.a. afhankelijk van factoren als bodemvochtigheid, voedselrijkdom en de bodemsamenstelling en past zich aan aan de omstandigheden die er ter plaatse zijn. Zo geeft b.v de voedselrijkdom een andere plantensamenstelling dan een voedselarme situatie.

Het beheer van het gebied kan opgesplitst worden in het beheer op korte termijn en beheer op langer termijn. Met het beheer op korte termijn wordt de verschraling op gang gebracht, waarbij als het ware de onrust uit het gebied wordt gehaald. Afhankelijk van de ingreep en voedselrijkdom van de bodem zal dit verschrallingsbeheer na 5 tot 10 jaar verandering in de vegetatie te zien geven. Met dit beheer wordt tevens gewerkt aan het ontwikkelen van de streefvegetaties voor de verschillende deelgebieden (Zie beheerplan Landschapsbeheer Friesland, de Sanding, 1998.)

Met het beheer op langer termijn wordt een gewenste situatie in stand gehouden. Vaak resulteert dit in minder intensieve maatregelen. Echter, gezien de soortensamenstelling, kan in de Sanding hier nog niet toe worden overgegaan. Zoals reeds eerder is genoemd wordt er met het beheer ingegrepen in het successieproces en wordt verschraling van het gebied bewerkstelligd. Deze verschraling uit zich in een veranderde plantensamenstelling. De soorten en de abundantie² geven daarvan een indicatie.

Het voorkomen van de soorten geeft echter nog niet echt grote verschuivingen te zien. Daardoor is het ook moeilijk om concrete harde uitspraken over de ontwikkelingen te doen. Voor een grote verschuiving is de beheerperiode nog te kort geweest. Wel zijn er kleine veranderingen geconstateerd. In het oostelijk natuurgebied zijn op enkele plaatsen effecten van het verschrallingsbeheer te vinden. Pionierssoorten als Melde - en Ganzevoet species, Canadese fijnstraal, Gewone steenraket, Blaartrekkende boterbloem en Schijfkamille zijn verdwenen. Verschillende klaversoorten hebben zich uitgebreid en de grasvegetatie is schraler dan in de beginjaren. Dit laatste is ook duidelijk het geval in de westelijke en zuidelijke oeverstrook. Hieruit is de conclusie te trekken dat het verschrallingsbeheer zijn eerste kleine vruchtjes afwerpt.

Er is echter wel een verschil waar te nemen in de verschillende terreingedeelten. De verhoogde delen vertonen een rijke en verstoringvegetatie. De lagere gedeelten in het gehele gebied laten een schralere, mindere rijke vegetatie zien.

De inventarisatiegegevens van de beginjaren en van 2001 zijn in bijlage 2 te vinden. Hierbij dient echter te worden opgemerkt dat de abundantie niet in de tabel en in de overige inventarisaties zijn opgenomen. (Een overzicht van de inventarisaties, uitgevoerd eind jaren '90, is te vinden in de Bijlage Beheerplan Natuurontwikkelingsgebied De Sanding.)

Onderstaande tabel geeft een voorbeeld van de verschillende grassen die in het gebied zijn gevonden en die een indicatie geven van de voedselrijkdom van de bodem.

min of meer voedselrijke grassoorten	west		oost		voedselarme soorten	west		oost	
	97	01	97	01		97	01	97	01
Raaigrassen					Roodzwenkgras	x	x		x
Ruw beemdgras	x	x			Zilverhaver				
Grote vossestaart					Gewoon reukgras	x	x	x	x
Veldbeemdgras	x	x	x	x	Gewoon struisgras	x		x	x
Fioringras	x	x	x	x	Kamgras	x			
Mannagras	x	x	x	x					
Hennagras									
Rietgras	x		x	x					
Liesgras	x	x	x	x					

Tabel 1: grassen en hun relatie met voorkomen en voedselrijkdom

Het veelvuldig voorkomen van de Akkerdistel is een natuurlijk gevolg van de ingreep die heeft plaatsgevonden in het gebied. Deze soort voelt zich prima op een verstoorde, voedselrijke bodem, evenals de Brandnetel en de Pitrus; deze laatste soort indiceert echter een vochtige tot natte, voedselrijke en verstoorde bodem. Andere voorbeelden van kenmerkende soorten die verstoring indiceren zijn Lies- en Rietgras en de Ridderzuring. Alle genoemde soorten komen veelvuldig voor in het gehele natuurontwikkelingsgebied.

² Het voorkomen van de aantallen van een soort.

2.4. Functies van het gebied

Naast natuurontwikkeling is het gebied ook bestemd voor kleinschalige recreatie als fietsen en wandelen. Om hieraan tegemoet te komen zijn in het terrein enkele fiets- en wandelpaden aangelegd. Ze zijn respectievelijk te herkennen als schelpen- en houtsnipperpaden.

Hieronder worden de verschillende functies nader uitgewerkt.

Natuurontwikkeling

Langs de Nieuwe Drait is de Ecologische Verbindingszone de N21 geprojecteerd. Deze zone verbindt de middenloop van het Koningsdiep met de moerasachtige en nattere gebieden ten noorden en noordwesten van Drachten (Eernewoude en omgeving, de Leijen en Bergumermeer.) Om aan deze zone vorm te geven zijn in het oostelijk gedeelte vele natte elementen met een natuurvriendelijke oeverinrichting te vinden. Verder zijn in de zuidelijke en westelijke oeverzone op regelmatige afstand van elkaar poelen te vinden. Deze fungeren als 'stapstenen' in de verbindingszone en zijn een goed deelbiotoop voor amfibieën (kikkers, padden en salamanders). Tevens is hier voor de genoemde soorten geschikte ruimte om te overwinteren (struiken, stobben, ruigte, enz.) De aanwezige riet- en struikbegroeiing geeft verder voldoende dekking voor trekkende dieren.

Onder de Biskopswei zijn t.b.v de trek voor dieren een tweetal tunnels gegraven. Daar deze niet gemonitord worden, is niet duidelijk te zeggen of er gebruik van gemaakt wordt.

Van de poelen in de zuidelijke en westelijke zone wordt door amfibieën volop gebruik gemaakt. De Bruine en Groene kikker worden er regelmatig in grote getale waargenomen. Tevens wordt er af en toe de Kleine watersalamander waargenomen.

Op de noordelijke punt van de oostelijke zone zijn in 2001 een tweetal oeverwaluwenwanden aangelegd. Tot op heden is daarvan nog geen gebruik gemaakt.

De huidige (vegetatie)structuur van het gebied geeft nestel-, schuil- en fourageergelegenheid voor verschillende vogels. De volgende tabel geeft ervan een overzicht.

(vegetatie)structuur	voorkomende soorten	
	broedvogels	trekvogels of wintergasten
ruigten, struiken, kleinere bomen	Fitis, Tjiftjaf, Grasmus, Merel, Putter, Kneu, Zwartkop, Tuinfluiter, Fazant	Putter, Sijs, Kneu,
bosrand en grotere bomen	Tjiftjaf, Vink, Merel, Zanglijster, Grote lijster,	
riet, moerasruigten en waterkant	Kleine karekiet, Rietzanger, Snor, Sprinkhaanrietzanger, Waterhoen, Meerkoe, Fuut, Wilde eend, Kuifeend	Blauwborst, Roerdomp,
open, onbegroeide delen	Scholekster, Witte kwikstaart,	
afgegraven kluften	Oeverwaluw (nog niet broedend)	

Tabel 2: Overzicht van waargenomen vogels

(De soorten zijn doorgegeven door bewoners van de Sanding of waargenomen tijdens werkzaamheden of excursies in het gebied. Er is dus niet systematisch geïnventariseerd, dit overzicht is derhalve niet compleet. Het geeft echter wel een indicatie voor de verscheidenheid aan vogels die er voorkomt.)

Verder worden er regelmatig de volgende vogels waargenomen, die elders broeden en in of boven het gebied foerageren:

- Boeren-, Oever- en Huiszwaluw, Zwarte kraai, Kauw, Blauwe reiger, Torenvalk, Bruine kiekendief, Buizerd, Aalscholver, meeuwensoorten en Sterns. Op de slikkige randen ten noorden van de oostelijke zone zijn in het najaar verschillende steltlopers te zien.

Putter of distelvink, deze vogel is in het najaar veelvuldig op de Akker-

Daar vlinders vaak tot de verbeelding van mensen spreken is de tabel op de volgende bladzijde in deze rapportage opgenomen. Het geeft een overzicht van verschillende vlinders, hun voorkomen en de waardplanten die ze nodig hebben. Tijdens de verschillende activiteiten in het gebied zijn wel vlinders waargenomen; deze zijn echter niet systematisch geïnventariseerd en genoteerd. Gezien de gegevens in de tabel is het gebied bijzonder geschikt voor de verschillende soorten vlinders. Hiernaast is de Kleine vos afgebeeld.

Soort	Voorkomen	Waardplanten	Bijzonderheden
Dikkopje	droge graslanden	Rolklaver, Kroonkruid	
Zwartsprietdikkopje	droge graslanden en ruigten	div. grassoorten (*)	
Geelsprietdikkopje	Idem	idem	
Groot dikkopje	Graslanden	div. soorten grassen	
Koninginnepage	bloemrijke graslanden, bermen, akkers en tuinen	schermbloemigen, (peen)	
Klein koolwitje	Algemeen	Kruisbloemigen	
Oranjetipje	algemeen, graslanden en bermen langs bosranden	Pinksterbloem, Look zonder look (kruisbloemigen)	
Icarisblauwtje	Graslanden	Vlinderbloemigen	
Dagpauwoog	Algemeen	Brandnetel	
Distelvlinder	Algemeen	composieten, distels, kaasjeskruidachtigen	trekvlinder, kan in ons klimaat niet overwinteren
Atalanta	Algemeen	Brandnetel	trekvlinder
Kleine vos	Algemeen	Brandnetel	
Gehakelde auralia	Algemeen, bosranden, heggen en houtwallen	Brandnetel, Hop, Ribes, lep	
Landkaartje	Algemeen, bosranden, kapvlakten, heggen, houtwallen	Brandnetel	
Zilveren maan (**)	Vochtige graslanden	Moeras-, Hond-, en Zinkviooltje	bedreigd
Koewinkje	Algemeen, bosranden en graslanden	div. grassoorten	
Bont zandoogje	Algemeen, bossen en bosranden	div. grassoorten op beschaduwde standplaatsen	
Bruin zandoogje	Algemeen, kruidenrijke graslanden en bermen	div. grassoorten	
Hooibeestje	Algemeen, graslanden	div. grassoorten	
Argusvlinder	Algemeen, graslanden	div. grassoorten	

Tabel 3: Overzicht vlinders voor grasachtige vegetaties.

(*) diverse grassoorten: het is belangrijk dat de grassen volledig tot ontwikkeling komen, dus dat er zo laat mogelijk in het seizoen gemaaid wordt.

(**) De Zilveren maan is één van de gidssoorten van de Ecologische verbindingszone.

Recreatieve activiteiten

Naast fietsen en wandelen in het gebied zijn er door een bewoner bijenkasten in de bosrand van het oostelijk gebied geplaatst. In de zomer wordt er veel gezwommen en wordt er door zoonanbidders gebruikt gemaakt van de ontsane strandjes. Verder is er in september 2000 door de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, de KNJV, een hondenwedstrijd georganiseerd. Hierna worden deze verschillende onderdelen nader toegelicht.

Fietsen en wandelen

In het gebied zijn fiets- en wandelpaden aangelegd. Zoals reeds is genoemd sluit het fietspad aan op de bestaande route langs de Smalle Easterzanding. Hiervan wordt door bewoners van De Sanding en recreanten van elders volop gebruik gemaakt. Het voldoet zeker aan een behoefte.

Sommige wandelpaden van houtsnippers zijn door het minder intensief gebruik gedeeltelijk overgroeid met gras. De oorzaak hiervan ligt gedeeltelijk in de ligging. Het trajectgedeelte in de zuidelijke oeverzone bijvoorbeeld is 's winters te nat en te modderig om te gebruiken. Daar is gedeeltelijk een alternatief traject ontstaan. Het dichtgroeien van deze paden is evenredig met het gebruik. In het oostelijk gedeelte is het houtsnipperpad volledig opgenomen in de grasvegetatie, doordat het te weinig is gebruikt. Het schelpenpad wordt hier dus gebruikt als wandelpad gebruikt, evenals die van de westelijke oeverzone.

Ondanks de plaatsing van waarschuwborden om honden aan de lijn te houden i.v.m. broedende vogels lopen er het gehele jaar door loslopende honden in het gebied. Vaak tot ergernis van andere bewoners en hondenbezitters die zich wel aan de regels houden. Dit valt op te maken aan de reacties van bewoners.

Vogels die op de grond of laag in de struiken broeden worden direct of indirect verstoord door deze honden. Direct in de vorm van het opjagen van de oudervogel en het opeten van de achterblijvende eieren of jongen. Indirect doordat de opvliegend oudervogel het nest tijdelijk verlaat waardoor vogels als kraaien en meeuwen de kans krijgen de eieren of jongen te roven. Helaas valt dit negatieve effect niet of nauwelijks te controleren.

Verder worden kleine zoogdieren en hazen in het gebied slachtoffer van loslopende honden.

Andere wandelaars en fietsers willen ook graag ongestoord van het gebied genieten. Sommigen mensen, vaak ouderen en kinderen zijn bang voor honden. Men vindt het niet leuk dat een hond enthousiast tegen ze opspringt of luid blaffend achter de fiets aanrent.

Bijenteelt

Op verzoek van een bewoner van De Sanding is in de bosstrook in het oostelijke terreingedeelte een bijenstal opgericht, in eerste instantie voor een periode tot mei 2001.

De eigenaar is tevreden over de plaats van de stal en over de honingopbrengst. De honing wordt o.a. gewonnen van de Linde, Klaver en Akkerdistel; planten die volop in of bij het gebied voorkomen.

Tot nu toe is de stal gelukkig nog geen doelwit geweest van vandalistische handelingen.

Hondenwedstrijd

In september 2000 is in het oostelijk natuurgebied een hondenwedstrijd georganiseerd door de KNJV afd. Friesland. De organisatoren verklaarden naderhand dat het een groot succes was geweest.

Bewoners reageerden echter tegenstrijdig. Waarom geen loslopende honden in het gebied en wel een hondenwedstrijd waarbij meerdere honden tegelijkertijd in het gebied zijn. Hierop is door de Stichting passend gereageerd. Eenmalig een wedstrijd in het gebied, met honden die onder appèl staan, geeft minder verstoring dan elke dag meerdere loslopende honden die niet of in mindere mate onder appèl staan. Zoals reeds is vermeld heeft de jagersvereniging als 'tegenprestatie' meegewerkt aan een werkdag die in het gebied is gehouden. De KNJV heeft de toezegging gekregen om in 2001 het evenement te herhalen.

Zwemmen en spelen

Naast bovengenoemde activiteiten met een georganiseerd karakter, kwamen er in de eerste jaren na aanleg zwemmers uit andere delen van Drachten gebruik maken van het gebied. Hierbij veroorzaakte jeugd bij het heechhout in de zuidelijke oeverzone en nabij de bruggen op een gegeven moment overlast. Om

dit te verminderen is tijdens een beheerevaluatie afgesproken de vegetatie op enkele plaatsen te laten verruigen en een kleine verandering in de oeverinrichting aan te brengen. Daardoor werd het ter plaatse minder aantrekkelijk voor zwemmers vanuit de natuurzones.

Het niet maaien van de vegetatie op de eilanden in de oostelijke zone had hetzelfde effect.

Het natuurontwikkelingsgebied is verder een goede speelplaats voor kinderen. Hutten en vloten worden er gebouwd. Het overvloedige of oude materiaal hiervan wordt, indien nodig, op de werkdagen opgeruimd.

2.4.1. Wisselwerking tussen de verschillende functies

Eén van de doelstellingen van het natuurontwikkelingsgebied is dat er naast natuurontwikkeling plaats is voor nevenfuncties als kleinschalige recreatie. Van deze mogelijkheden wordt volop gebruik gemaakt. Deze nevenfuncties geven echter wel verstoring van de natuurontwikkeling in het gebied.

Door zijn ligging, structuur en inrichting biedt het natuurontwikkelingsgebied mogelijkheden voor de verschillende functies zoals die hierboven zijn beschreven. In hoofdstuk vier wordt hierop verder ingegaan.

2.5. Communicatie

Een belangrijk onderdeel van de werkzaamheden van Landschapsbeheer Friesland over het beheer is de communicatie. Landschapsbeheer Friesland vindt het namelijk belangrijk dat er bij de betrokkenen voldoende draagvlak is voor het beheer.

Om hieraan uitvoering te geven is er in 1999 een communicatieplan opgesteld. In dit plan zijn de volgende doelen gesteld:

- het creëren en verbreden van een draagvlak voor het natuurlijk of ecologisch groenbeheer bij de doelgroep,
- het incidenteel inschakelen van de doelgroep bij het beheer op vrijwillige basis, en
- het bekend maken van Landschapsbeheer Friesland bij de doelgroep.

Met de doelgroep worden de bewoners van de Sanding en de omwonenden bedoeld.

Bij de uitvoering wordt hieraan vorm gegeven door:

- de uitgave van nieuwsbrief één keer per jaar,
- het organiseren van voorlichtingsavonden en excursies in het gebied, en
- het organiseren van werkdagen.

Door deze aanpak is de kennis van het ecologisch groenbeheer en de natuurontwikkeling vergroot. De excursies hebben daaraan in positieve zin meegewerkt. De werkdagen hebben geleid tot meer betrokkenheid bij het gebied. Een bijkomend effect is dat werken in de natuur ontspannend en 'onthaastend' werkt en dat het de contacten tussen de verschillende mensen en partijen versterkt. Tevens is het mogelijk om op een informele manier te horen hoe mensen hun woonomgeving ervaren. Indien nodig kan daarop met de voorlichtingsactiviteiten vervolgens worden ingespeeld. Op een informele manier wordt kennis gemaakt met de bewoners.

Uit de gesprekken met de deelnemers komt naar voren dat de betrokkenheid en belangstelling voor de natuur groter zijn geworden. Mensen schaffen literatuur aan over vogels en planten en wisselen onderling ervaringen uit.

De nieuwsbrief wordt huis aan huis verspreid, evenals de uitnodigingen voor de voorlichtingsavonden, excursies en werkdagen. Echter op de avonden en werkdagen komen in verhouding weinig mensen. Op de drie tot nu toe gehouden voorlichtingsavonden varieerde de opkomst van 75 tot 11 mensen. De excursies werden redelijk bezocht, evenals de werkdagen.

Uit het bovenstaande is te concluderen dat voor de communicatieactiviteiten maar bij een gedeelte van de doelgroep belangstelling is. Of de nieuwsbrief gelezen wordt en hoe deze wordt ervaren is niet onderzocht.

Het inschakelen van de KNJV bij een werkdag kan gezien worden als een win-win situatie. Deze samenwerkingsvorm kan voor beide partijen voordelig zijn.

Of het wonen in een natuurrijke omgeving ook invloed heeft op het milieugedrag van de bewoners is in het kader van dit rapport geen onderzoek naar gedaan.

Om hier meer duidelijkheid over te krijgen is gericht onderzoek nodig. Het opzetten en uitwerken ervan past echter niet binnen de doelstellingen van Landschapsbeheer Friesland.

Hoofdstuk 3: Vervolgbeheer

Uit voorgaande komt duidelijk naar voren dat het natuurontwikkelingsgebied De Sanding een rijk en gevarieerd gebied is. Door zijn veelzijdige inrichting komt er een grote verscheidenheid aan amfibieën, vogels, vlinders, insecten en planten voor. Om deze verscheidenheid te bewaren is het belangrijk dat het tot nu toe uitgevoerde beheer een vervolg krijgt.

In dit hoofdstuk komen de mogelijkheden voor dat vervolgbeheer aan bod. Hierin wordt in paragraaf 3.1 de voortzetting van het huidige beheer uitgewerkt.

Paragraaf 3.2 geeft informatie over het inzetten van grote grazers bij het beheer. Evenals hoofdstuk 2 sluit dit hoofdstuk af met het onderdeel communicatie.

3.1. Voortzetting huidig beheer

In paragraaf 2.3 wordt gesproken over twee vormen van beheer. De afgelopen jaren is het beheer gericht geweest op verschraving van het gebied en om de streefvegetaties, die voor de verschillende deelgebieden zijn gesteld, te halen. Verder is met dit beheer gewerkt aan één van de doelstellingen die voor het natuurontwikkelingsgebied geldt nl. een half open gebied, dat als het ware aansluit bij de omgeving. Om deze doelstelling en de streefvegetaties te behalen, is voortzetting van het huidige beheer nodig. Afhankelijk van de vegetatieontwikkelingen kan het beheer (maai-intensiteit en -frequentie) worden aangepast. Aan de hand van regelmatige bezoeken aan het gebied en beheerevaluaties zal dit worden bepaald.

Met de uitvoering van de werkzaamheden wordt momenteel bij Landschapsbeheer Friesland met een andere formule gewerkt. Voor het gedeeltelijk uitvoeren van de werkzaamheden in 2001 is een contract met de Woudengroep afgesloten. Hierbij houdt Landschapsbeheer Friesland de coördinatie en de eindverantwoordelijkheid. Voor deze manier van werken is gekozen, omdat Landschapsbeheer Friesland met het huidige aantal mensen in de buitendienst niet efficiënt de werkzaamheden zou kunnen uitvoeren. Na afloop zal door middel van een evaluatie duidelijk worden of deze manier van samenwerken voortgezet kan worden.

3.2. Inzetten van grazers

Een andere vorm van beheer is de inzet van (grote) grazers in het gebied. Te denken valt daarbij aan runderen, paarden, schapen of geiten. Bij de laatst gehouden evaluatie is het inzetten van grazers in het gebied besproken. Naar aanleiding hiervan is door Landschapsbeheer Friesland een korte notitie opgesteld.

Voor concrete voorstellen ten aanzien van de mogelijkheden voor begrazing in het gebied wordt hiernaar verwezen.

Deze Dexter koeien zijn geschikt om in te zetten voor de begrazing.

3.3. Communicatie

Naast de beheeractiviteiten is het belangrijk dat ook de communicatieactiviteiten worden voortgezet. Dit om het draagvlak en de kennis over ecologisch beheer te vergroten en om de contacten met de bewoners te bewaren. Ervaringen onzerzijds hebben geleerd dat deze contacten belangrijk zijn.

De vereniging van eigenaren in de Sanding heeft een eigen website. Naast de reeds bestaande vormen (nieuwsbrief, voorlichtingsavonden, excursies en werkdagen) is het mogelijk via deze vorm van communicatie de bewoners te bereiken.

Hoofdstuk 4: Aanbevelingen

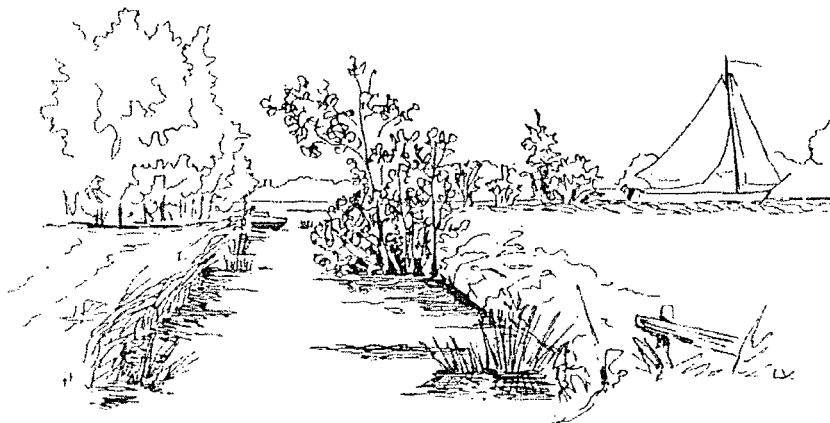
Zoals uit het voorgaande duidelijk is geworden is voortzetting van beheer gewenst. Dit om het open karakter en de diversiteit van het gebied te behouden. Tevens wordt met het beheer ingespeeld op de biotoop-eisen van gidssoorten van de Ecologische Verbindingszone die door het gebied loopt. In dit kader is voortzetting van het beheer ook wenselijk.

Landschapsbeheer Friesland heeft de afgelopen jaren de nodige ervaring in het natuurontwikkelingsgebied opgedaan en wil hiervan graag in de komende jaren gebruik van blijven maken. Een samenwerkingsvorm met de Woudengroep behoort daarbij zeker tot de mogelijkheden. Bij deze werkvorm zorgt Landschapsbeheer Friesland voor het beleidsaspect, de voorbereidingen, de contacten met het bestuur en de taakomschrijving terwijl de Woudengroep, naast de buitenploeg van Landschapsbeheer Friesland, de uitvoering verzorgt. Bij voortzetting van het beheer is het belangrijk de ontwikkelingen te blijven volgen en daarop met het beheer op in te spelen. Tevens is het van belang om de jaarlijkse evaluaties aan te houden. Dit om ervaringen van de verschillende betrokken partijen uit te blijven wisselen en om op de hoogte te blijven van de verschillende ontwikkelingen.

Bij Landschapsbeheer Friesland zijn het afgelopen jaar een aantal monitoringsmethoden ontwikkeld. Het betreft o.a het monitoren van dobben in Friesland, waarbij gekeken wordt naar amfibieën, vegetatie en waterkwaliteit. Daarnaast zijn methoden in ontwikkeling om broedvogels, vlinders, nachtvlinders, en vleermuizen te monitoren. De gevonden gegevens zullen worden verwerkt in het GIS-systeem. Deze methoden kunnen gemakkelijk aangepast worden aan de situatie in De Sanding. Om de ontwikkelingen intensief te volgen is het aan te bevelen om in De Sanding naast de vegetatie ook op bovenstaande soorten te monitoren. Intensivering van de monitoring zal een completer beeld van de ontwikkelingen te zien geven.

Naast het alleen uitvoeren van beheermaatregelen is het mogelijk grazers in het gebied in te zetten.

Bij beide activiteiten is het belangrijk om de communicatieactiviteiten te continueren. Dit om draagvlak en kennis voor het ecologisch beheer en de "kennis der natuur" te blijven versterken en vergroten.

Literatuurlijst

- Beheerplan De Sanding, Landschapsbeheer Friesland, Beetsterzwaag, 1998.
- Flora van Nederland, Heukels, Meijden, v.d. R., (red), 21 druk, Wolters –Noordhoff, Groningen, 1990.
- Groenplan De Sanding, Vries, de H.J. e.a, LB & P., ecologisch advies, bv, Assen, 1996.
- Ideeënboek beplantingen, Ontwerp en Aanleg van landschappelijke beplantingen, op basis van ecologische uitgangspunten, heusden van W.R.m. (red), utrecht, 1994.
- Vakblad natuurbeheer, nr 4 2001, Hoefdieren in natuurterreinen: theorie en praktijk versus onderzoek, Kuiters A., blz. 57 – 59.

Bijlagen

- 1. dotterbloemveld
- 2. zandrug

Schaal: 1:7500

Bijlage 2: Voorkomende plantensoorten

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de plantensoorten die bij de inventarisaties, die in het gebied zijn uitgevoerd, zijn gevonden. De gegevens van 1997 en 2001 zijn in dit overzicht weergegeven. Gekozen is voor die jaren, omdat die de beginsituatie en het tijdstip van deze evaluatie weergeven.

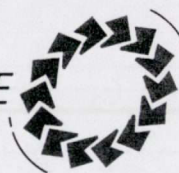
Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Zone en jaar					
		w/z	1997	2001	oost	1997	2001
<i>Acer pseudoplatanus</i>	Gewone esdoorn	+	+				
<i>Achillea millefolium</i>	Gewoon duizendblad	+	+	+	+	+	+
<i>Achillea ptarmica</i>	Wilde bertram	+	+	+	+	+	+
<i>Aegopodium podagraria</i>	Zevenblad	+	+	+			+
<i>Agrostis capillaris</i>	Gewoon struisgras				+	+	+
<i>Agrostis stolonifera</i>	Fioringras	+	+	+	+	+	+
<i>Alchemilla spec.</i>	Vrouwenmantel						+
<i>Alisma plantago-aquatica</i>	Grote waterweegbree	+	+	+	+	+	+
<i>Alnus glutinosa</i>	Zwarte els	+	+	+	+	+	+
<i>Alopecurus aequalis genicularis</i>	Geknikte vossestaart	+	+		+	+	
<i>Amelanchier lamarkii</i>	Krentenboompje				+	+	+
<i>Angelica sylvestris</i>	Gewone engelwortel				+	+	
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	Gewoon reukgras	+	+	+			+
<i>Anthriscus sylvestris</i>	Fluitekruid				+	+	+
<i>Apera spica-venti</i>	Grote windhalm				+	+	
<i>Atriplex patula</i>	Uitstaande melde				+	+	
<i>Atriplex prostrata</i>	Spiesmelde	+	+		+	+	
<i>Barbarea stricta</i>	Stijf barberakruid				+	+	+
<i>Bellis perennis</i>	Madeliefje	+	+	+	+	+	+
<i>Berula erecta</i>	Kleine watereppe	+	+				
<i>Betula pendula</i>	Ruwe berk	+	+	+	+	+	+
<i>Bidens cernua</i>	Knikkend tandzaad				+	+	
<i>Bidens frondosa</i>	Zwart tandzaad				+	+	
<i>Bidens tripartita</i>	Veerdelig tandzaad				+	+	
<i>Brassica nigra</i>	Zwarte mosterd				+	+	
<i>Bromus hordeaceus</i>	Zachte dravik	+	+	+			+
<i>Butomus umbellatus</i>	Zwanebloem			+	+	+	+
<i>Callitriche hamulata</i>	Haaksterrekroos				+	+	
<i>Callitriche platycarpa</i>	Gewoon sterrekroos	+	+		+	+	
<i>Caltha palustris</i>	Dotterbloem			+			
<i>Calystegia sepium</i>	Haagwinde	+	+	+	+	+	+
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	Gewoon herderstasje	+	+	+	+	+	+
<i>Cardamine hirsuta</i>	Kleine veldkers	+	+		+	+	
<i>Cardamina pratensis</i>	Pinksterbloem	+	+	+	+	+	+
<i>Carex hirta</i>	Ruige zegge	+	+				
<i>Carex nigra</i>	Zwarte zegge			+			+
<i>Carex ovalis</i>	Hazegegge						+
<i>Carex riparia</i>	Oeverzegge			+			+
<i>Centaurea cyanus</i>	Korenbloem				+	+	
<i>Cerastium fontanum</i>	Gewone hoornbloem	+	+		+	+	

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Zone en jaar					
		w/z	1997	2001	oost	1997	2001
Cerastium glomeratum	Kluwenhoornbloem	+	+		+	+	
Ceratophyllum demersum	Grof hoornblad				+	+	
Chenopodium album	Melganzevoet	+	+		+	+	
Chenopodium ficifolium	Stippelganzevoet	+	+		+	+	
Chen. polyspermum	Korrelganzevoet				+	+	
Chen. rubrum	Rode ganzevoet				+	+	
Cichorium intybus	Wilde cichorei			+			+
Cirsium arvense	Akkerdistel	+	+	+	+	+	+
Cirsium vulgare	Speerdistel	+	+	+	+	+	+
Cirsium crispus	Kruldistel						+
Convolvulus arvensis	Akkerwinde						+
Corylus avellana	Hazelaar						+
Crateagus monogyna	Eenstijlige meidoorn	+	+	+	+	+	+
Cynosurus cristatus	Kamgras	+	+				
Dryopteris dilatata	Brede stekelvaren				+	+	
Echinochloa crus-galli	Hanepoot				+	+	
Echium vulgare	Slangekruid				+	+	
Eleocharis palustris	Gewone waterbies			+			+
Elodea nuttalli	Smalle waterpest				+	+	
Elymus repens	Kweek	+	+	+	+	+	+
Epilobium hirsutum	Harig wilgeroosje	+	+	+	+	+	+
Epilobium parviflorum	Viltige basterdwederik	+	+	+	+	+	+
Epilobium tetragonum	Kantige basterdwederik	+	+	+	+	+	+
Equisetum fluviatile	Holpijp	+	+	+	+	+	+
Equisetum palustre	Lidrus	+	+	+	+	+	+
Erigeron canadensis	Canadese fijnstraal	+	+		+	+	
Erysimum cheiranthoides	Gewone steenraket	+	+		+	+	
Eupatorium cannabinum	Koninginnekruid			+			+
Festuca arundinacea	Rietzwenkgras	+	+		+	+	
Festuca rubra (commutata)	Rood zwenkgras	+	+	+			+
Filipendula ulmaria	Moeraspirea				+	+	+
Fraxinus excelsior	Es	+	+	+	+	+	+
Galeopsis bifida	Gespleten hennepnetel				+	+	
Galeopsis tatarhit	Gewone hennepnetel				+	+	+
Galium aparine	Kleefkruid				+	+	
Galium palustre	Moeraswalstro	+	+	+	+	+	+
Geranium molle	Zachte ooievaarsbek	+	+	+			
Glechoma hederacea	Hondsdrif	+	+	+			+
Glyceria fluitans	Mannagras	+	+	+	+	+	+
Glyceria maxima	Liesgras	+	+	+	+	+	+
Gnaphalium uliginosum	Moerasdroogbloem	+	+		+	+	
Holcus lanatus	Gestreepte witbol				+	+	+
Humulus lupulus	Hop				+	+	+

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Zone en jaar					
		w/z	1997	2001	oost	1997	2001
<i>Hypericum perforatum</i>	Sint janskruid						+
<i>Hypochaeris glabra</i>	Gewoon biggekruid						+
<i>Iris pseudacorus</i>	Gele lis				+	+	+
<i>Juncus articulatus</i>	Zomprus	+	+		+	+	
<i>Juncus bufonius</i>	Greppelus	+	+	+	+	+	+
<i>Juncus effusus</i>	Pitrus	+	+	+	+	+	+
	Veldrus						+
<i>Lamium Album</i>	Witte dovenetel	+	+	+	+	+	+
<i>Lapsana communis</i>	Akkerkool	+	+				
<i>Lathyrus pratensis</i>	Veldlathyrus				+	+	+
<i>Lemna minor</i>	Klein kroos	+	+	+	+	+	+
<i>Lemna trisuica</i>	Puntkroos	+	+				
<i>Leontodon autumnalis</i>	Vertakte leeuwentand	+	+	+	+	+	+
<i>Leucanthemum vulgare</i>	Margriet			+	+	+	+
<i>Ligustrum vulgare</i>	Wilde liguster			+			+
<i>Lolium multiflorum</i>	Italiaans raaigras	+	+	+			
<i>Lolium perenne</i>	Engels raaigras	+	+	+	+	+	+
<i>Lotus uliginosus</i>	Moerasrolklaver				+	+	+
<i>Luzula campestris</i>	Gewone veldbies	+	+				
<i>Lychnis flos-cuculi</i>	Echte koekoeksbloem	+	+	+	+	+	+
<i>Lycopus europaeus</i>	Wolfspoot			+			+
<i>Lysimachia mummularia</i>	Penningkruid						+
<i>Lytrum salicaria</i>	Grote kattestaart				+	+	+
<i>Matricaria discoidea</i>	Schijfkamille	+	+		+	+	
<i>Matricaria maritima</i>	Reukloze kamille	+	+		+	+	
<i>Matricaria recutita</i>	Echte kamille	+	+	+	+	+	+
<i>Mentha verticillata</i>	Kransmunt				+	+	+
<i>Montia fontana</i>	Bronkruid	+	+				
<i>Myosotis arvensis</i>	Akkervergeet-mijnietje	+	+	+	+	+	+
<i>Myosotis laxa</i>	Zompvergeet-mijnietje	+	+				
<i>Myosotis palustris</i>	Moerasvergeet-mijnietje	+	+	+	+	+	+
<i>Oenanthe aquatica</i>	Watertorkruid	+	+	+	+	+	+
<i>Oenothera erythrosepala</i>	Grote teunisbloem	+	+				
<i>Phalaris arundinacea</i>	Rietgras	+	+		+	+	+
<i>Phleum pratense</i>	Timoteegras	+	+		+	+	+
<i>Phragmites australis</i>	Riet	+	+		+	+	+
<i>Plantago lanceolata</i>	Smalle weegbree	+	+	+	+	+	+
<i>Plantago major major</i>	Grote weegbree	+	+	+	+	+	+
<i>Poa annua</i>	Straatgras	+	+	+	+	+	+
<i>Poa pratensis</i>	Veldbeemdgras	+	+	+			
<i>Poa trivialis</i>	Ruw beemdgras	+	+	+	+	+	+
<i>Polygonum amphibium</i>	Veenwortel	+	+	+	+	+	+
<i>Polygonum aviculare</i>	Varkensgras	+	+	+	+	+	+
<i>Polygonum convulvus</i>	Zwaluwtong	+	+				

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Zone en jaartal					
		w/z	1997	2001	oost	1997	2001
Polygonum hydropiper	Waterpeper	+	+	+	+	+	+
Polygonum lapathifolium	Beklierde duizendknoop	+	+		+	+	
Polygonum minus	Kleine duizendknoop	+	+		+	+	
Polygonum mite	Zachte duizendknoop	+	+		+	+	
Polygonum persicaria	Perzikkruid	+	+	+	+	+	+
Populus tremula (*)	Trilpopulier	+	+				
Potamogeton crispus	Gekroesd fonteinkruid	+	+				
Potamogeton natans	Drijvend fonteinkruid	+	+				
Potamogeton trigoidas	Haarfonteinkruid				+	+	
Potentilla anseria	Zilverschoon	+	+	+	+	+	+
Qercus robur	Zomereik	+	+				
Prunella vulgaris	Brunel			+			+
Ranunculus acris	Scherpe boterbloem				+	+	+
Ranunculus circinatus	Stijve watterranonkel	+	+		+	+	
Ranunculus flamula	Egelboterbloem	+	+	+	+	+	+
Ranunculus peltatus	Grote watterranonkel	+	+				
Ranunculus repens	Kruipende boterbloem	+	+	+	+	+	+
Ranunculus sceleratus	Blaartrekkende boterbloem	+	+		+	+	
Reseda lutea	Wilde reseda				+	+	
Rhamnus frangula	Sporkehout				+	+	+
Rhinanthus angustifolius	Grote ratelaar	+	+				
Rorippa amphibia	Gele waterkers	+	+	+	+	+	+
Rorippa microphylla	Slanke waterkers	+	+		+	+	+
Rorippa palustris	Moeraskers	+	+		+	+	
Rorippa sylvestris	Akkerkers				+	+	
Rubus fruticosus	Gewone braam	+	+	+	+	+	+
Rumex acetosa	Veldzuring	+	+	+	+	+	+
Rumex acetosella	Schapezuring	+	+				
Rumex crispus	Krulzuring	+	+		+	+	+
Rumex hydrolapathum	Waterzuring	+	+				
Rumex obtusifolium	Ridderzuring	+	+	+	+	+	+
Rumex pratensis	Bermzuring	+	+		+	+	
Sagina procumbens	Liggende vetmuur	+	+		+	+	
Salix alba	Schietwilg	+	+	+	+	+	+
Salix viminalis	Katwilg	+	+	+	+	+	+
Sambucus nigra	Gewone vlier	+	+	+	+	+	+
Scophularia nodosa	Knopig helmkruid	+	+	+			
Senecio aquaticus	Waterkruiskruid	+	+	+			
Senecio sylvaticus	Boskruiskruid	+	+		+	+	
Senecio vulgaris	Klein kruiskruid	+	+	+	+	+	+
Sisymbrium officinale	Gewone raket				+	+	
Sium latifolium	Grote watereppe				+	+	+
Solanum dulcamara	Bitterzoet	+	+	+	+	+	+
Solanum nigrum	Zwarte nachtschade	+	+		+	+	
Solidago canadensis	Canadese guldenroede						+
Sonchus asper	Gekroesde melkdistel				+	+	

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Zone en jaartal					
		w/z	1997	2001	oost	1997	2001
<i>Sonchus oleraceus</i>	Gewone melkdistel				+	+	
<i>Sorbus aucuparia</i>	Lijsterbes	+	+		+	+	+
<i>Sparganium erectum</i>	Grote egelskop	+	+	+	+	+	+
<i>Spirodela polyrhiza</i>	Veelwortelig kroos				+	+	
<i>Stachys pallustris</i>	Moerasandoorn				+	+	+
<i>Stellaria graminea</i>	Grasmuur				+	+	+
<i>Stellaria media</i>	Vogelmuur	+	+	+	+	+	+
<i>Stellaria uliginosa</i>	Moerasmuur	+	+				
<i>Symphytum officinalis</i>	Gewone smeerwortel				+	+	+
<i>Taraxacum officinale</i>	Paardebloem	+	+	+	+	+	+
<i>Thalictrum flavum</i>	Poelruit			+			+
<i>Tilia x vulgaris</i>	Hollandse linde						+
<i>Trifolium dubium</i>	Kleine klaver	+	+	+	+	+	+
<i>Trifolium hybridum</i>	Basterdklaver				+	+	
<i>Trifolium pratense</i>	Rode klaver	+	+	+	+	+	+
<i>Trifolium repens</i>	Witte klaver	+	+	+	+	+	+
<i>Tussilago farfara</i>	Klein hoefblad	+	+	+	+	+	+
<i>Typha latifolia</i>	Grote lisdodde	+	+	+	+	+	+
<i>Typha angustifolia</i>	Kleine lisdodde			+			+
<i>Urtica dioica</i>	Grote brandnetel	+	+	+	+	+	+
<i>Urtica urens</i>	Kleine brandnetel				+	+	+
<i>Valeriana officinalis</i>	Echte valeriaan	+	+	+	+	+	+
<i>Veronica catenata</i>	Rode waterereprijs				+	+	
<i>Veronica serpyllifolia</i>	Tijmreprijs	+	+	+			
<i>Vicia cracca</i>	Vogelwikke				+	+	+
<i>Vicia sativa (nigra)</i>	Smalle wikke	+	+				
<i>Vicia hirsuta</i>	Ringelwikke						+
<i>Viola tricolor</i>	Driekleurig viooltje	+	+				
<i>Vulpia myuros</i>	Gewoon langbaardgras	+	+				

ADVIES VOOR BURGEMEESTER EN WETHOUDERS

Afdeling Openbare Werken		RAPPORTAGE NATUURONTWIKKELINGSGEBIED DE SANDING	
Datum: 4 december 2001 Publicatie: ☒ ja ☐ nee Privacy: ☐ Economisch: ☐ OR: ☐ Datum: Commissie: Ruimte en Infrastructuur Datum raad:		Probleemstelling Vooruitlopend op de feitelijke overdracht van het natuurontwikkelingsgebied + water door Vastgoed de Friesche Wouden aan de gemeente bestond binnen de Stichting 'Beheer van natuur en water in De Sanding' behoefte de ontwikkelingen van het gebied over de afgelopen 5 jaar in beeld te brengen. Landschapsbeheer Friesland (de beheerder) heeft in opdracht van de Stichting een tussenrapportage opgesteld waauit blijkt wat de gevolgen van de aanleg van De Sanding zijn geweest op de flora en fauna, gemeten vanuit de oorspronkelijke situatie (weiland) tot de situatie thans en de invloed van het wonen in - en het recreatief medegebruik van het natuurgebied op de natuurontwikkeling (en omgekeerd). Dit rapport sluit goed aan bij de jaarlijkse evaluaties. Over het algemeen is het bestuur van de Stichting tevreden over de wijze waarop het gebied zich heeft ontwikkeld.	
Paraaf Afdelingshoofd Controller Mede-advies Afd. Beslissing krachtens mandaat: ☐ Datum beslissing B & W: 6 DEC. 2001		Concept besluit 1. De tussenrapportage 'Beheer De Sanding' wordt voor kennisgeving aangenomen; 2. Het rapport wordt voor de leden van de raadscommissie R.& I ter inzage gelegd. opmerking: Publicatie in Breeduit heeft reeds plaatsgevonden.	
Afdoen conform advies Burgemeester Wethouder Pultrum Wethouder Westerhof Wethouder Van Pelt Secretaris Beslissing b. en w.:		Behandelen	Opmerkingen

 Ter afdoening door- op:
 gegeven aan:

paraaf afd. hoofd

afgedaan op:

door:

12-12-01

13/12/01